

Haastattelupalvelut
Marko Ylitalo
Anna-Kaarina Potila
ESS A3704

European Social Survey 2014

TUTKIMUS SUOMALAISTEN ARVOISTA

TYÖOHJEET

VASTUUHENKILÖT:

Professori Heikki Ervasti
Turun yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos
p. 040 511 7146
heikki.ervasti@utu.fi

Tutkija Marko Ylitalo
p. 029 551 3560
marko.ylitalo@stat.fi

Tutkija Anna-Kaarina Potila
Tilastokeskus
p. 029 551 2680
anna-kaarina.potila@stat.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1. TAUSTAA	3
1.1. <i>Osallistujamaat</i>	3
1.2. <i>Tavoitteet ja merkitys</i>	3
1.3. <i>Tutkimuksen sisältö</i>	4
2. OTOS	4
2.1. <i>Edustavuus</i>	4
2.2. <i>Ylipeitto</i>	5
3. KENTTÄTYÖT	5
3.1. <i>Kenttätyöaika ja tavoite</i>	5
3.2. <i>Seuranta ja palaute</i>	5
3.3. <i>Kenttätöiden vaiheet</i>	6
3.4. <i>Motivointi</i>	7
3.5. <i>Parhaat käytännöt</i>	7
4. KÄYNTIHAASTATTELU	8
4.1. <i>Haastattelun aluksi</i>	8
4.2. <i>Varsinainen haastattelu</i>	8
5. MATERIAALI	9
6. KATOTYÖ	10
7. VALIDOINTI	11
8. TUTKIMUSTULOSTEN JULKAISU	11
9. KYSYMYSKOHTAISET OHJEET	12

1. TAUSTAA

1.1. Tausta ja osallistujamaat

ESS (European Social Survey) on eurooppalainen tutkimushanke, jonka 7. kierroksen **tiedonkeruu toteutetaan 1.9.2014 - 31.1.2015 välisenä aikana**. Tutkimuksen kenttätöyönnimi on *Tutkimus suomalaisten arvoista* ja työaikakoodi **A3704**.

ESS-tutkimuksen aikasarjaa on kertynyt 12 vuotta. Aikaisemmat kierrokset on tehty kahden vuoden välein vuodesta 2002 alkaen. Suomen osalta kenttätöistä on jokaisella kierroksella vastannut Tilastokeskus.

Osa maista, kuten Suomi ja Ruotsi, ovat osallistuneet kaikkiin ESS-kierroksiin ja osa vain joihinkin. Vuoden 2012 tutkimukseen osallistui 29 maata. Alla on listaus niistä. Lopullista osallistujamaiden määrää vuoden 2014 kierrokselle ei vielä ole vahvistettu. Kaikkiaan eri kierroksille on osallistunut 36 maata.

Alankomaat	Kosovo	Slovenia
Albania	Kypros	Suomi
Belgia	Liettua	Sveitsi
Bulgaria	Norja	Tanska
Espanja	Portugali	Tsekki
Irlanti	Puola	Ukraina
Islanti	Ranska	Unkari
Iso-Britannia	Ruotsi	Venäjä
Israel	Saksa	Viro
Italia	Slovakia	

1.2. Tavoitteet ja merkitys

ESS:n tavoitteena on saada kuva siitä, kuinka ihmisten asenteet, uskomukset ja käyttäytyminen muuttuvat yhteiskunnallisen muutoksen myötä. Tällaista tietoa tarvitaan tutkimukseen, jossa yhteiskunnan kehityskulkuja pyritään selittämään ja ymmärtämään. Kansainvälisessä tutkijayhteisössä ESS onkin saanut osakseen laajaa huomiota. Aineistojen suosio on kasvanut tasaiseen tahtiin. Heinäkuussa 2014 ESS:n kansainvälisellä aineistolla oli noin 71 000 rekisteröityä käyttäjää, joista suomalaisia oli noin 1 600.

Kerättävällä tiedolla on myös käytännöllisempää merkitystä, sillä yhteiskunnan kehittäminen edellyttää tietoa ihmisten toiveista, asenteista ja käyttäytymisestä. Aineistoa voivat hyödyntää niin Euroopan komissio, eri maiden hallitukset, tutkijat, päätöksentekijät kuin tiedotusvälineetkin. Lisäksi tutkimustulokset kiinnostavat tavallisia kansalaisia, jotka lukevat tuloksista tiedotusvälineistä. Aineistolla on myös historiallista arvoa. Myöhemmin voidaan nähdä, kuinka eri maiden asukkaat ovat kokeneet yhteiskunnalliset muutokset niiden eri vaiheissa.

ESSin menetelmälliset tavoitteet ovat aina olleet korkealla. Vuonna 2005 ESS sai ensimmäisenä haastattelututkimuksena EU-komission arvostetun Descartes -tiedepalkinnon. Eri maiden välisen vertailun mahdollistava aineisto on kerättävä siten, että koko tiedontuotantoprosessi toteutetaan mahdollisimman samalla lailla kaikissa tutkimukseen osallistuvissa maissa.

ESS saa rahoitusta Euroopan komissiolta. Kenttätöyön kussakin maassa rahoittavat kansalliset tiederahastot, Suomessa Suomen Akatemia. Kustakin osallistujamaasta on valittu tiedonkeruuorganisaatio sekä kansallinen tutkimuskoordinaattori, joka toimii tiedonkeruun

ganisaation ja kansainvälisen tutkijaryhmän välisenä yhteyshenkilönä. Suomessa tiedonkeruusta ja aineiston muodostamisesta vastaa Tilastokeskus. **Kansallisena koordinaattorina toimii professori Heikki Ervasti Turun yliopiston Sosiaalitieteiden laitokselta.**

1.3. Tutkimuksen sisältö

Haastattelussa on kysymyksiä monelta elämän osa-alueelta. Kysymysten aiheet on jaettu eri osioihin. Osiot A, B, C, F ja H ovat pysyneet joitain muutoksia lukuun ottamatta ennallaan, kun taas osiot D ja E ovat uusia. Osiossa I testataan kysymysskaalojen toimivuutta. Alla on mainittu eri osioiden sisältämät aihepiirit.

<u>osio</u>	<u>kysymys</u>	<u>aihepiiri</u>
A	A1-A5	Television katselu, sosiaalinen luottamus
B	B1-B34	Politiikka, yhteiskunnan tila, osallistuminen
C	C1-C28	Subjektiiivinen hyvinvointi, uskonto, etnisyys
D	D1-D33	<i>Maahanmuutto: asenteet ja käsitykset</i>
E	E1-E32	<i>Terveys ja terveyden tila (myös marjojen, hedelmien ja vihannesten syönti, alkoholin käyttö ja tupakointi)</i>
F	F1-F61	Taustatiedot
H	H1a-u	Itsensä analysointi
I	I1-I18	<i>Satunnaistettu osio, menetelmäkysymykset</i>
J	J1-J9	Haastattelutilanne
N	N1-N5	Asuinympäristö

2. OTOS

2.1. Edustavuus

ESS:n otokseen on poimittu Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskevasta tietokannasta satunnaisesti **3 400 henkilöä**, jotka ovat iältään vähintään 15-vuotiaita. Yläikärajaa ei ole.

Otos edustaa Suomessa asuvaa 15 vuotta täyttänyttä väestöä. **Aineiston perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä koko väestön asenteista ja mielipiteistä.** Yksi haastateltava edustaa noin 1 400 suomalaista. Tähän perustuen otokseen valittua henkilöä ei voi vaihtaa toiseen henkilöön.

Haastatteluun on osallistuttava henkilökohtaisesti, eikä kukaan muu henkilö voi vastata valitun haastateltavan puolesta. Joissakin tapauksissa ulkopuolinen henkilö voi avustaa haastateltavaa, joka voi olla esim. vanhus tai vammainen. Haastateltavan tulee kuitenkin itse pystyä vastaukset antamaan, eikä avustaja saa vaikuttaa vastauksiin millään tavoin. Tulkkia ei saa käyttää. Käytetyt kielet ovat suomi, ruotsi ja joissakin tapauksissa englanti.

2.2. Ylipeitto

Koko kenttätöjaksosajan laitoksissa tai ulkomailla asuvat jätetään haastatteleematta. Laitosväestöön kuuluvia on mm. vanhainkodeissa, sairaaloissa, koulukodeissa tai vankiloissa. Joskus rajanveto laitoksen ja esim. vanhusten palvelutalon välillä voi olla vaikea hahmottaa. Palvelutalon määritelmänä voidaan pitää sitä, että vanhus asuu omassa huoneessaan. Palvelutalossa asuville pyritään saamaan haastattelu.

Laitoksia eivät ole opiskelija-asuntolat eivätkä työsuhteenasuntolat. Laitosväestöön eivät kuulu laitoksissa työskentelevät henkilöt, vaikka heidän asuntonsa olisikin laitoksen yhteydessä. Laitosväestöä eivät myöskään ole asevelvollisuuttaan suorittamassa olevat henkilöt. Kaikilta em. ryhmiltä pyritään saamaan haastattelu.

3. KENTTÄTYÖT

3.1. Kenttätöaika ja tavoite

Varsinainen kenttätöaika on 1.9.2014 - 31.1.2015. Tammikuussa keskitytään pääasiassa katotyöhön. Viimeisetkin kohteet tulee palauttaa Tilastokeskukseen tammikuun loppuun mennessä. Datat toimittamisen aikataulu on tiukka. Muokattu data pitää toimittaa kansainväliseen tietokantaan 28.2.2015 mennessä.

Tavoitteenamme on 70 % vastausosuus. Mahdollisimman korkea vastausprosentti varmistaa, että aineisto edustaa määriteltyä tutkimusjoukkoa. Hyvä vastausprosentti on kaikkien haastattelu- ja kyselytutkimusten helpoiten ymmärrettävä ja yleisimmin käytetty laadun mittari. ESS:n sääntöjen mukaan ei-tavoitettujen osuus ei saa ylittää kolmea prosenttia otoksesta.

3.2. Seuranta ja palaute

Tiedonkeruu-aikaa on lähes viisi kuukautta ja haastatteluiden sopimisen voi aloittaa 1.9 tai heti kun koulutus on käyty. Kenttätöjen etenemistä seurataan viikoittain ja kahden viikon välein tehdään raportti kansainväliselle seurantar ryhmälle. Koulutusten jälkeen jokainen haastattelija tekee Digium-kyselyyn vastatessaan **tavoitesuunnitelman**.

Kenttätöaikataulusta kannattaa tehdä realistinen, esim. riittävän etupainotteinen. **Kokemus on osoittanut, että myöhään aloitettu kenttätö johtaa usein siihen, että tulee liian kiire haastateltavien tavoittamiseen.**

Kenttätöiden tavoitteena on, että jokainen haastattelija on aloittanut haastattelujen tekemisen 3.10. mennessä. Kirje (ennakkoinformaatio) kaikille haastateltaville tulisi olla lähetetty 14.11 mennessä. Yhteydenotto (soitto, tekstiviesti, sähköposti, käynti) kaikkiin haastateltaviin tulisi olla tehty 28.11. mennessä. Tammikuu on varattu vain katotyötapausten kanssa työskentelyyn.

Tiedonkeruun seurantalukuja, kuten tehtyjen haastattelujen ja katojen määrä, julkaistaan *Kenttä/Projektit* -foorumilla säännöllisin väliajoin kenttätöiden aikana. Samassa yhteydessä annetaan yleispalautetta kenttätöiden etenemisestä.

3.3. Kenttätyön vaiheet

Kenttätyö koostuu karkeasti ottaen seuraavista vaiheista:

- 1) Oman työ- ja tavoitesuunnitelman tekeminen, ota huomioon muut työt
- 2) Yhteystietojen tarkistukset aina tarvittaessa.
- 3) Lähetetään saatekirje, esite, taskutilasto ja LED-valoavaimenperä.
- 4) Otetaan yhteys haastateltavaan pääasiassa puhelimitse haastatteluajan sopimiseksi. Jos puhelinnumeroa ei löydetä, tehdään käynti. Jokainen yhteydenotto merkitään Haasteliin.
- 5) Tehdään **käyntihaastattelu noudattaen standardoitua haastattelumenetelmää**
- 6) Täytetään asuinympäristö- ja haastattelutilannekysymykset sekä viimeistellään yhteydenottomerkinnät. Asuinympäristökysymykset täytetään myös katokohteilta.
- 7) Palautetaan valmiit tapaukset Tilastokeskukseen
- 8) Työskennellään järkevästi: ei "kuluteta" haastateltavaa loppuun liioilla yhteydenotoilla, vaan jätetään "ovi raolleen" uutta yhteydenottoa tai katotyötä varten; siirretään toiselle haastattelijalle oikea-aikaisesti
- 7) Ollaan ylpeitä kaikista saaduista haastatteluista yhdessä. Iloitaan omista ja muiden onnistumisista. Jokaisen panos on tärkeä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi!
- 8) Merkitään tehdyt työtunnit työaikakoodille A3704.

Merkitse lopputuloskoodi Blaise-lomakkeelle vasta, kun olet täyttänyt kaikki vaaditut kohdat, eikä haastateltavaan enää oteta yhteyttä. Älä siis merkitse lopputuloskoodia lomakkeelle, jos asuinympäristö- tai haastattelutilannekysymykset ovat täyttämättä tai kohde menee katotyöskentelyyn.

Tee yhteydenottomerkinnät kaikista yhteydenotoista huolella. Yhteydenottomerkinnöistä koostetaan aineisto toimitettavaksi kansainväliseen tietoarkistoon ja tietoja käytetään tiedonkeruun laadun analysointiin. Aineiston onnistunut koostaminen edellyttää, että merkinnät on tehty oikein.

Saatekirje ja esite on hyvä olla mukana haastatteluun mentäessä. Voi olla, että haastateltava on jo unohtanut saaneensa kirjeen ja esitteen tai ne ovat hävinneet. Saatekirjeestä ja esitteestä löytyvät tiivistetyt perustiedot tutkimuksesta.

Jokaiseen ei-tavoitettuun haastateltavaan otetaan yhteyttä vähintään neljä kertaa ennen kuin tapaus luokitellaan kadoksi. Puhelimitse tehtävien yhteydenottojen määrää ei kuitenkaan ole rajoitettu, mutta jos haastateltava ei 7-10 soittokerran jälkeen ole vastannut, harkitse käyntiä. **Yhteydenotot ajoitetaan eri kellonaikoihin ja viikonpäiviin.** Vähintään yksi yhteydenotto tulisi olla illalla ja myös viikonloppuna. Mikäli haastateltavalle löytyy toimiva puhelinnumero, eikä siihen vastata, tehdään ainakin yksi käynti. Mikäli toimivaa puhelinnumeroa ei löydetä, käydään paikan päällä jopa neljä kertaa.

Mikäli haastateltava kieltäytyy osallistumasta, on haastattelijan käytävä haastateltavan osoitteessa (havainnointi tieltä tai muulta julkiselta alueelta) ja täytettävä asuinympäristökysymykset. Tämä kannattaa ottaa huomioon, kun suunnittelee matkareittiä samalla suunnalla asuvien muiden haastateltavien luo. Kymmenien kilometrien ajomatka pelkkien asuinympäristökysymysten vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista. Näissä tapauksissa ota yhteys Markoon, Anskuun (yhteystiedot työohjeen kannessa) tai aluepäällikköön ja kysy toimintaohjeita.

3.4. Motivointi

Haastattelijoiden apuna on motivointikortti sekä ESS-tutkimuskortti. ESS-tutkimuskorttiin on listattu yleisempiä asioita suostuttelun tueksi. Oman motivointikorttinsa jokainen haastattelija täyttää itse ennen haastattelujen aloittamista.

Haastattelija tekee itse tapauskohtaisesti/tilanteen mukaan päätöksen siitä mitä asioita motiivoinnissa kannattaa korostaa kunkin haastateltavan kohdalla. Motivointikeinoja kannattaa kerrata ja harjoitella ennen soittamista.

3.5. Parhaat käytännöt

Alla on listattuna ESS:n kansainvälisissä yleisohjeissa mainitut *Best Practices* eli parhaat käytännöt. Vaikka ne ovat kaikki tuttuja asioita, tulee ne kerrata ennen kenttätöihin ryhtymistä:

1. Sovi haastatteluun rauhallinen paikka, ei mielellään muita henkilöitä kuuloetäisyydellä.
2. Haastateltava ei saa nähdä tietokoneen näyttöä.
3. Aluksi viitataan tutkimukseen yleisesti, esim. viittaus saatekirjeeseen ja esitteeseen.
4. Kysymykset luetaan täsmällisesti noudattaen standardoitua haastattelumenetelmää eli siten miten ne on esitetty Blaisella, myös introt luetaan aina. Tarvittaessa käytä utelua haastattelumenetelmän mukaisesti.
5. Pidetään huoli siitä, että aina on oikea vastauskortti käytössä.
6. Haastattelija ei itse tulkitse mitään eikä auta haastateltavaa. Vain lomakkeen ja työohjeen ja kysymyskohtaisten ohjeiden mukaiset lisäykset sallitaan tarvittaessa.
7. Jos haastateltava keskeyttää kysymyksen, pitää kysymys ja vaihtoehdot lukea uudelleen.
8. EOS-vaihtoehtoja ei lueta.
9. Haastattelijan on oltava neutraali, haastattelija ei ota kantaa onko asia oikein vai väärin.
10. Kysymys pitää toistettaessakin lukea siten kuin se on Blaisella.
11. Jos haastateltava pyytää toistamaan kysymyksen tai vaihtoehdot, ne toistetaan.
12. Haastattelija ei anna mitään omia määritelmiä kysymyksiin liittyen.
13. Jos vastaa EOS, tämä vastaus hyväksytään.
14. Jos vastaus tuntuu olevan ristiriidassa aiempiin vastauksiin nähden, tätä ei millään lailla korjata vaan siirrytään eteenpäin.
15. Ikinä ei tulkita vastausta, mihin numeroon se osuu vastauskaalassa, pitää siis kysyä "minkä numeron annatte".
16. Ei aleta "rupattelemaan" haastateltavan kanssa, vaan haastattelijan tehtävä on johtaa haastattelua eli pitää "haastattelun langat käsissään".

4. KÄYNTIHAASTATELU

4.1. Haastattelun aluksi

Haastattelun aluksi kannattaa kertoa muutama seikka varsinaisesta haastattelusta, niin välttyä turhilta selittelyiltä ja ihmetyksiltä. On suositeltavaa mainita mm. seuraavista asioista:

- 1) Maininta mistä on kysymys, viittaus kirjeeseen ja esitteeseen + aiemman yhteydenottoon
- 2) Haastattelija esittää kysymyksiä, joihin on valmiit vastausvaihtoehdot. Yleensä kysymykseen liittyy kortti, joissa näkyvät vaihtoehdot. Haastattelija noudattaa standardeja, joiden mukaan kysymys on luettava niin kuin se lomakkeella on. Yleensä teitellään, mutta mukana on myös ”minä”, ”sinä” ja ”hän” muotoiluja.
- 3) Kysymyksiin ei ole oikeita eikä vääriä vastauksia.

4.2. Varsinainen haastattelu

Tiedot kerätään tietokoneavusteisina käyntihaastatteluina, PUHELINHAASTATELUJA EI TEHDÄ MISSÄÄN TAPAUKSESSA, eikä sijaisvastaajia käytetä. Jos haastateltava ei halua haastattelijaa kotiinsa, haastattelu pyritään tekemään jossakin muualla. **Haastattelu kestää noin tunnin**, mutta voi vaihdella huomattavastikin haastateltavan mukaan. Haastateltavan hoputtamista nopeampiin vastauksiin tulee välttää, mutta haastattelun aikana kannattaa korostaa spontaania ”mikä ensin tulee mieleen” vastaustaktiikkaa. Tästä on maininta haastattelun alussa, joka tulee lukea haastateltavalle.

Haastatteluja tehdään suomeksi ja ruotsiksi. Mikäli suomea tai ruotsia osaamattoman kohdalla haastattelu on mahdollista saada englanniksi, ota yhteys Tilastokeskukseen (Marko tai Ansku). Englanninkielinen haastattelu on mahdollista tehdä englanninkielisen paperilomakkeen ja vastauskorttien avulla. Jos haastateltava osaa auttavasti suomea sekä puhuu englantia, haastattelua kannattaa yrittää. Kenenkään ei ole pakko tehdä yhtään englanninkielistä haastattelua.

Monissa kysymyksissä tarkoituksena on mitata asenteita, jotka spontaanisti nousevat esiin. Jos haastateltavalla ei ole mielipidettä tai tietoa jostakin asiasta ja haastattelu tuntuu juuttuvan paikoilleen, merkitään ”EOS”. Jos haastateltava ei halua vastata esitettyyn kysymykseen, merkitään ”kieltäytyy” ja siirrytään seuraavaan kysymykseen. Jos haastateltava haluaa keskeyttää haastattelun, on syytä yrittää sopia myöhempi ajankohta, jolloin haastattelua voidaan jatkaa.

Mukana on paljon mielipidekysymyksiä, joista haastateltava saattaa kysyä täsmennystä. Koska M-kysymyksissä haastateltavaa ei saa auttaa, **kannattaa haastateltavaa kannustaa antamaan vastaus siten, miten hän itse kysymyksen ymmärtää.**

ESS:ssä on paljon vastauskortteja. Vastauskortit on numeroitu juoksevilla numerolla. Sama kortti voi olla käytössä useammassa peräkkäisessä kysymyksessä. Vastauskortit on merkitty Blaiseen punaisella haastattelijan huomion kiinnittämiseksi. Jotkut kysymykset on muotoiltu siten, että korttinumero mainitaan myös kysymyksessä. **Mikäli kysymykseen liittyy vasta-**

uskortti, on sitä aina käytettävä. Poikkeuksena mainittakoon huononäköinen tai sokea haastateltava, jolloin vastausvaihtoehdot aina luetaan.

Koska lomake on varsin pitkä, saattaa tulla tarve selata jo tehtyä haastattelua. Eri kysymysosioiden alkuun pääsee helposti avaamalla navigoi-valikon etsintätägi-kohdan (tai suoraan näppäinyhdistelmällä Shift+F9). Ruudulle tulevaan tägiruutuun kirjoita esim. b-kirjain ja näpäytä OK (Enteriä), niin pääset B-osioon.

Haastattelulomakkeella oleviin tekstikenttiin täytettyihin tietoihin (esim. ammattinimikkeet) saa tehtyä lisäyksiä tai muutoksia ilman, että jo kirjoitettu teksti häviää, jos ennen tekstin muokkaamista näpäyttää Insert-näppäintä.

5. MATERIAALI

Alla on lueteltu ESS:in kenttätöissä käytettävä materiaali.

Haastattelijan apuna:

- 1) Kohdelistat & tarrat.
- 2) Blaise-lomake
- 3) Haastattelun paperilomakeversio, jota kannattaa pitää mukana (jos koneongelmia).
- 4) Vastauskorttivihko
- 5) Havainnointikysymykset -paperi
- 6) Työohje
- 7) ESS-tutkimuskortti ja oma motivointikortti
- 8) Validointilomake vuodelta 2012
- 9) Digium-kysely (sis. oman tavoitesuunnitelman)

Haastateltavalle postitettavaksi / näytettäväksi:

- 10) Saatekirje (3 erilaista suomeksi ja ruotsiksi)
- 11) Tutkimuksen esite
- 12) Taskutilasto
- 13) LED-valoavaimenperä (lähetetään vain yksi peruskirjeen mukana)
- 14) ESS 2012-tuloksia kortti, jonka voi tarvittaessa näyttää haastattelun loppuksi.

Vastanneiden kesken arvotaan:

Kolme kpl iPhone 5S -puhelimia.

6. KATOTYÖ

Kadon pienentämiseksi tehdään katotyötä siirtämällä tai vaihtamalla kieltäytyneitä ja/tai hankalia, tavoittamattomia vastaajia haastattelijoiden kesken. Kieltäytyneiden uusintayhteydenottoja varten on käytössä kieltäytyneen kirje (E3). Katotyöskentelyn lisäksi oman alueryhmän tapaamisissa vaihdetaan kokemuksia ja hyviä ideoita haastateltavien mukaan saamiseksi.

Katotyötä tehdään pääsääntöisesti oman alueryhmän sisällä katoparityöskentelynä, myös kolmen henkilön pienryhmä on mahdollinen. Kaikki tutkimuksessa mukana olevat haastattelijat osallistuvat katotyöhön. Alueryhmät sopivat katotyöpareista (ryhmästä). Katoparit ilmoitetaan omalle aluepäällikölle. Katotyön tuloksia käsitellään keskustellen alueryhmätapaamisissa.

Yhteydenpito katoparin kanssa hoidetaan puhelimitse. Katotapauksista neuvotellaan parin (tai ryhmän) kanssa ja päätetään yhdessä, miten katojen kanssa menetellään. Katotyöhön siirtämistä suositellaan suhteellisen herkästi. Ehdottoman selvät tapaukset voidaan päättää merkitä suoraan kadoksi. Tällöinkin yhteydenottomerkinnöissä pitäisi olla tieto siitä, että tapauksesta on keskusteltu parin/ryhmän kanssa ja päädytty suoraan katomerkintään.

Vain katotyöhön otetut vastaajat siirretään katoparille. Siirrot tehdään suoraan parien kesken. Yhteydenottomerkintöihin kirjataan siirrot katotyöhön. Lopulliset katomerkinnät tehdään vasta parin kanssa käydyn keskustelun jälkeen.

Katotyöskentelyn keinot:

1. *jätetään tarpeeksi pitkä väli ennen uutta yhteydenottoa*
2. *alkuperäinen haastattelija ei mainitse katotyöstä haastateltavalle, vaan pyrkii jättämään aina tilanteen sellaiseksi, että katotyöparin on luonteva ottaa haastateltavaan vielä kerran yhteyttä*
3. *alkuperäinen haastattelija ei työstä ihan loppuun, jotta katohaastattelijalle jää mahdollisuus onnistua (ei liikaa/liian tiheästi yhteydenottoja)*
4. *jos haastateltava ei vastaa puheluihin kokeillaan katoparin puhelua toisesta numerosta*
5. *Elisa hallintaliittymän oman numeron voi vaihtaa tilapäisesti näyttämään TK:n numeroa.*

Katotyöskentelyssä alkuperäinen haastattelija tekee normaalisti yhteydenottomerkinnät ja kadon kuvauksen (yhteydenottoihin myös merkintä ”siirretty katotyöhön”) sähköisen kohdelomakkeen yhteydenotot-välilehdelle. Tämän jälkeen siirto toiselle haastattelijalle katotyöskentelyyn. Jos vastaaja jää kadoksi, siirron saanut haastattelija siirtää sen normaalina siirtona yhteydenottomerkintöineen (yhteydenottoihin myös merkintä ”palautetaan katotyöstä”) takaisin alkuperäiselle haastattelijalle, joka merkitsee lopullisen katokoodin haastattelulomakkeelle.

7. VALIDOINTI

ESS:n säännöt edellyttävät, että kaikki osallistuvat maat tekevät jälkikäteissoittoja haastattelutaville. Useimpiin kansainvälisiin tutkimuksiin liittyy tällainen lisäselvitys johtuen eri maiden tiedonkeruuorganisaatioiden kirjavuudesta. Samassa yhteydessä tulemme kysymään mm. niistä syistä, mitkä motivoivat haastateltavaa osallistumaan tutkimuksen. Näitä tietoja käytetään muissa vastaavissa projekteissa.

Haastatelluista ja kadoista noin 10 prosenttiin otetaan jälkikäteen yhteyttä ja kysytään haastatteluun osallistumisesta tai ei osallistumisesta muutamalla kysymyksellä. Jokaiselta haastattelijalta arvotaan kaksi kohdetta lyhyeen jatko haastatteluun. Nämä ns. validointihaastattelut tehdään ennen vuodenvaihdetta useammassa erässä.

Puhelinsoitot tehdään CATI-keskuksesta. Tästä mahdollisesta jälkikäteen tehtävästä yhteydenotosta mainitaan ESS-haastattelun lopuksi. **Yhteystiedot on päivitettävä vastaajan yhteystietolomakkeelle. Kyseistä puhelinnumeroa käytetään, kun CATI-keskuksesta tehdään yhteydenottoja haastateltaviin.**

Jos haastateltava validointi-haastattelun yhteydessä ilmoittaa, että ei muista haastattelua tai yhteydenottoa, tarkistetaan kaikki tällaiset tapaukset erikseen.

8. TUTKIMUSTULOSTEN JULKAISU

Tutkimustuloksia (raportteja, lehtiartikkeleita jne.) alkaa ilmestyä noin vuoden kuluttua tiedonkeruun päättymisen jälkeen eli vuoden 2015 lopussa. Aikaa kuluu näinkin paljon, koska mitään ei saa julkaista ennen kuin koko (kansainvälinen) aineisto on kasassa ja tarkistettu.

Mikäli joku haastateltava haluaa tutustua lähemmin tutkimukseen, voi hänet ohjata lisätiedon äärelle esitteen takasivulta löytyvän linkin kautta. Varsinaisia tämän kierroksen nettisivuja ei ole olemassa.

Kiinnostuneille voi antaa Heikin yhteystiedot. Heikki päättää mahdollisista toimenpiteistä.

9. KYSYMYSKOHTAISET OHJEET

ESS:n yleisohjeiden mukaan kysymyskohtaisia ohjeita pitää käyttää mahdollisimman vähän. Tämä on selvää etenkin M-kysymyksissä, mutta myös tosiasiakysymyksissä kysymyksen toistaminen toimii yleensä parhaiten. Poikkeuksia lukuunottamatta yksi toistokerta riittää. Hankalissa kohdissa kannattaa haastateltavaa muistuttaa katsomaan kortin vastausvaihtoehtoja. Myös EOS on käypä vastaus yksittäisiin kysymyksiin.

A1-A2 (televisio): kysymyksissä tarkoitetaan aktiivista television katsomista, ei siis sitä, että televisio on auki, mutta sitä ei katsota. Haastateltava itse arvioi, onko kyseessä aktiivinen katsominen. Netti-TV lasketaan mukaan.

B10 & B18b (puolueet): joskus voi tulla kiusallisia tilanteita, jos lähellä on muita ihmisiä, jotka voivat kuulla vastauksen. Näissä tapauksissa voi haastateltavaa pyytää kirjoittamaan vastauksen paperille (pidä ylimääräistä paperia ja kynää mukana). Näissä kohdissa ei ESS:n sääntöjen mukaan saanut ottaa käyttöön korttia, koska kortti saattaisi vaikuttaa tuloksiin.

B11 (yhteys poliitikkoon tai virkamieheen): henkilökohtaisten asioiden hoito, vaikkapa omasta rakennusluvasta keskusteleminen, ei kuulu kysymyksen piiriin.

B13 (järjestö tai yhdistys): mikä tahansa yhdistys tai järjestö (esim. harrastusyhdistys) kelpaa, ei siis tarvitse liittyä politiikkaan. Taloyhtiön hallitusta ei lasketa mukaan. Rahankeräys yhdistykselle (kerääjänä) kuuluu mukaan, mutta rahan anto keräykseen ei.

C9 & C11 (uskonnolliseen yhteisöön kuuluminen): haastateltava EI saa millään tavalla auttaa vastaamisessa (tämä on muutenkin selvää M-kysymyksissä). Tärkeintä on se, miten haastateltava katsoo asian olevan, ei virallinen jäsenyys.

C10 & C12 (uskonnolliset yhteisöt): kuten yllä B10 & B18b ohjeessa, kiusalliset tilanteet voi yrittää välttää paperille kirjoittamisen avulla.

Yli 95 % haastateltavista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Muut ryhmät ovat hyvin pieniä. Herätysliikkeisiin (esim. rukoilevaisuus, herännäisyys, evankelisuus, lestadiolaisuus ja evankelioiva herätyskristillisuus) samaistuvat henkilöt ovat yleensä evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä ja heidät myös merkitään evankelis-luterilaisen kirkon jäseniksi kohtaan 1.

Mikäli johonkin harvinaiseen suuntaukseen kuuluva haastateltava käyttää suuntauksestaan sellaista nimitystä, jota ei voi tunnistaa kysymysten vastausvaihtoehtoista, häntä voi pyytää tarkentamaan esimerkiksi siltä osin, kuuluuko hän evankelis-luterilaiseen kirkkoon vai ei. Harvinaisimmissa tapauksissa voidaan kysyä, onko hänen edustamansa suuntauksensa a) kristillinen ja b) protestanttinen, jolloin oikea vaihtoehto loogisesti löytyykin.

Jos haastateltava kuuluu useampaan kuin yhteen uskonnolliseen yhteisöön, merkitään se, jonka haastateltava kokee itselleen läheisemmäksi.

C17 (syrjinnän syyt): vastauksen jälkeen on suositeltavaa udella, onko muita syrjimisen perusteita. Vastausvaihtoehtoja ei lueta.

D16 (arvio maan rajojen ulkopuolella syntyneiden osuudesta): jos vastaajalla on vaikeuksia arvioida kuinka moni 100:sta on syntynyt Suomen ulkopuolella, niin voit pyytää häneltä parasta arvausta

D20 (eri rotuisten tai etniseen ryhmään kuuluvien kohtaaminen): mikä tahansa kohtaaminen tai kanssakäyminen käy (puhuttu tai sanaton). Tämä voi tapahtua joukkoliikennevälineessä, kadulla, kaupassa tai naapurustossa - julkisessa tai yksityisessä tilassa.

D30-D33 (asenteet eri maahanmuuttajaryhmiä kohtaan): nämä ovat testikysymyksiä, joista yksi tulee satunnaisesti vastaajalle. Tätä ei kuitenkaan tule mainita vastaajalle. Mikäli vastaaja kysyy, että miksi juuri tämä ryhmä on erityisesti valittu, voit sanoa, että juuri tämä ryhmä kiinnostaa kysymyksen laatineita tutkijoita kansainvälisessä lomakkeen suunnittelu-ryhmässä.

E1-E2 (marja ja hedelmät): tähän kuuluvat pakastemarjat ja -hedelmät. Jos vastaaja kysyy, että mitä muita tähän kuuluu (esim. säilötyt) kuin edellä mainitut pakastetuotteet, niin enempää ohjeistusta ei saa antaa.

E3 (liikunta): kaikki vähintään 30 minuuttia kestänyt liikunta tulee sisällyttää; liikunnan ei tarvitse olla yhtäjaksoista, vaan esim. 3 * 10 minuutin liikunta tulee laskea mukaan; liikunta voi olla järjestettyä tai hyötyliikuntaa kuten kävelyä, puutarhan hoitoa (esim. ruohonleikkuu) tai muuta liikunnallista kotityötä.

E4 (tupakointi): Itse käärityt savukkeet lasketaan mukaan, mutta piippua, sikareita ja sähkötupakkaa ei.

E7- E8 (alkoholi): varmista haastateltavalla kysymällä vastauksen jälkeen ”oliko muita juomia”, jotta kaikki kulutettu alkoholi saadaan laskettua mukaan. Jos haastateltava ilmoittaa jonkun juoman, jota vastauskortilla ei ole mainittu, niin kysy ”mikä olisi lähin mahdollinen vastaava juoma vastauskortilla”. Mikäli vastaaja ilmoittaa määrän, jota ei ole mainittu vastauskortilla, esimerkiksi ”puoli pullo väkeviä”, pyydä häntä arvioimaan, kuinka monta ravintola-annosta (4 cl) tämä on. HUOM! Jätä tyhjäksi ne kohdat, joihin ei tule vastausta.

E10a ja E10b (alkoholiesimerkit): kertajuomisen esimerkit on muodostettu siten, että kuskakin esimerkissä on tarkoitus olla miehille noin 64 g alkoholia ja naisilla noin 48 g. Suomen kohdalla esimerkit eivät ole aivan yhtenevät, mutta ovat sitä noin suunnilleen.

E17 (muista huolehtiminen): vastauskortin vaihtoehdot eivät ole vastausvaihtoehtoja. Ne ovat muista huolehtimisen syitä. Kirjataan kysymykseen vain ”kyllä” mikäli haastateltava sanoo jonkun syyn.

E18 (muista huolehtimiseen käytetty aika): jos käytetty aika on vähemmän kuin tunti, merkitse viimeinen (sinisellä merkitty) vaihtoehto ”alle tunti viikossa”.

E28-E29 (terveysongelmat): sairauksia koskevat kysymykset voivat olla arkaluontoisia jollekin haastateltavista. Mainitse tällöin, että tiedot ovat luottamuksellisia. Haastateltava voi vastata mainitsemalla sen kirjaimen kunkin terveysongelman kohdalla. Selkä- tai niskakivuksi tulisi laskea huomattava/merkittävää haittaa aiheuttava kipu. Siitepölyallergia (heinänuha) luetaan allergioihin. Päänsäryksi luetaan migreeni ja kovat päänsäryt (ei lieviä).

F1-F4 (kotitalouden jäsenet): kotitalouden jäseniä ovat kaikki ne, jotka kuuluvat samaan ruokakuntaan ja asuvat pysyväisluonteisesti samassa osoitteessa. Nimen, sukupuolen, syntymävuoden ja sukulaisuussuhteen voi ilmoittaa maksimissaan 16 kotitalouden jäsenestä.

F15 (koulutusaste): tarkoitetaan koulutusta, joka johtaa johonkin tutkintoon. Jos tutkinto on suoritettu ulkomailla, pyydä haastateltava arvioimaan mitä tasoa se vastaa luokituksessa.

F16 (koulutus): koulutuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkea opiskelua peruskoulusta yliopisto-opintoihin. Työnantajan järjestämää työpaikkakohtaista opetusta ei huomioida. Vuosien yhteismäärä pyöristetään täysiin vuosiin. Tarvittaessa pyöristetään (esim. 2 vuotta ja 4 kk = 2 vuotta ; 2 vuotta ja 6 kk = 3 vuotta jne.). Jos haastateltava on opiskellut puolipäiväisesti neljä vuotta, lasketaan tässä, että hän on opiskellut kaksi täyttä vuotta. Armeijaa ei lasketa.

F24 (työpaikan koko): etätö merkitään kohtaan yksi (alle 10), jos haastateltava työskentelee suurimman osan työajastaan yksin etätöissä. Jos yksin tehtävää etätöitä on alle puolet työajasta, merkitään varsinaisen työpaikan henkilömäärän mukaan.

F29 (työaika): useimmiten työaika on määritelty työsopimuksessa, mutta joissakin tapauksissa se voi olla muotoutunut käytännössä.

F33 & F47 & F54 & F58 (ammatti): ammattinimikkeellä tarkoitetaan pääasiallista ammattia. Kyseessä voi siis olla tämänhetkinen tai aikaisempi ammatti, jos haastateltava on työelämän ulkopuolella. Jos haastateltavalla on useampi kuin yksi työ tai ammatti, merkitään se ammatti, jonka harjoittamiseen kuluu enemmän viikoittaista aikaa. Jos aikaa kuluu saman verran, merkitään se työ, josta haastateltava saa suuremmat ansiot.

Kirjoita ammattinimike ja koodaa se. Jos ammatille ei löydy koodia, on tärkeää, että ammatti on kirjoitettu tarkkaan (esim. minkä alan insinööri). Eläkeläisillä otetaan huomioon pääammati aktiiviaikana.

F36 (työttömyys): lomautetut lasketaan työttömiksi

F41 (tulot): kotitalouden tuloilla tarkoitetaan kaikkia nettotuloja, joita kotitaloudella on verojen ja muiden pakollisten vähennysten jälkeen. Näin ollen mukaan kuuluvat palkkatulot, eläketulot, saadut tulonsiirrot (toimeentulotuki, asumistuki, lapsilisät yms.), korko- ja vuokratulot, muut kuin satunnaiset myyntivoitot jne. Myös auto- ja puhelinetu kuuluvat mukaan, mikäli ne pystytään laskemaan euroissa.

F52-F59 (vanhempien tausta): jos biologisista vanhemmista ei ole mitään tietoa, kysymykset koskevat kasvattivanhempia

F53 & F57 (isän/äidin pääasiallinen toiminta): isän/äidin poissaolo tarkoittaa, että isä/äiti oli poissa perheen arkielämästä siinä määrin, ettei hänen ammatistaan ole tietoa.

F60 (kurssille osallistuminen): kysymys koskee myös opiskelijoita.

H-osio: väittämät ovat ”hän” muodossa. Haastateltava luonnollisestikin arvioi itseään.

J-osio: haastattelutilannetta koskevia kysymyksiä ei luonnollisestikaan voi täyttää muilta kuin haastatelluilta. Kysymykset voi täyttää heti haastattelun jälkeen tai myöhemmin kotona, tilanteen mukaan.

N-osio: asuinympäristökysymyksissä haastattelija arvioi aluetta sen hetkisen tilanteen mukaan. **Kysymykset täytetään haastatelluilta ja kadoilta, ei ylipeittokohteilta.** Jos haastattelu tehdään tilapäisessä osoitteessa, kysymykset täytetään tilapäisen osoitteen perusteella. Opiskelijoilta kysymykset täytetään asuinpaikkakunnan mukaan riippumatta siitä, missä hän on kirjoilla. Huomioi koulutusmateriaaleissa olevat kuvat N-kysymyksiin liittyen.